

Posudek Fojtová

Posudek na doktorskou disertační práci **Mgr. Romany Fojtové** *Utváření identity místa vzhledem k historickému vědomí*. Univerzita Karlova - Fakulta humanitních studií – Historická sociologie, Praha, 2022, 193 str.

Práce R. Fojtové se řadí do dnes velmi frekventovaných paměťových studií. Metodicky vychází zejména z teorie kolektivní paměti formulované M. Halbwachsem, kterou kombinuje s teorií historického vědomí Miroslava Hrocha. Problém vymezený titulem práce se pokouší řešit formou případové studie zaměřené na potomky českých náboženských emigrantů z obce Zelov, nacházející se na území dnešního Polska. Původně šlo o české emigranty do Slezska, kteří r. 1803 založili novou náboženskou obec na území pruského záboru Polska, jež však záhy bylo anektováno Ruskem a v jeho hranicích setrvalo až do roku 1918. Poté následovala dvě desetiletí existence v samostatném polském státě, vystřídaná německou okupací a posléze příchodem Rudé armády a vznikem komunistického Polska. V roce 1945 se rozhodla většina příslušníků zelovské obce pro přesídlení do Československa, kam někteří členové odešli již po roce 1918. Jejich integrace v novém prostředí ale nebyla jednoduchá, protože byli rozptýleni po velké části českého pohraničí, přišli do kulturně dosti odlišného prostředí a ani ze strany českého obyvatelstva nebyla chápána jejich specifika. Vzhledem k současným migračním procesům v Evropě a k vztahu české společnosti k současné imigraci je autorčin výzkum nepochybně aktuální.

Autorka se ve své práci zaměřuje na tři základní problémy. Prvním je vztah mezi Zelovskými a českým prostředím v minulosti. Autorka přesvědčivě ukazuje, že zelovští Češi se identifikovali důsledně na náboženském základě, zatímco z české strany, která o ně začala jevit zájem od konce 19. století, byli chápáni jednoznačně jako krajané, na základě nacionálního hlediska, které ale u zelovských „krajanů“ hrálo vedlejší úlohu. Druhá část práce se věnuje repatriační akci v roce 1945 a problémům, které přinesla. Ve třetí části pak na základě pamětí několika jedinců a na základě prací Edity Štěříkové autorka analyzuje charakter představ reemigrantů o „staré vlasti“, tvořících důležitou složku jejich sebeidentifikace. V úvodu a zčásti i během dalšího výkladu se pak R. Fojtová rozsáhle zabývá dosavadní literaturou. Dosti často se ale spokojuje s pouhým výčtem titulů bez zaujetí vlastního hodnotícího stanoviska. Teoreticko-metodologické literatury ke studiu paměti je dnes tolik, že nemá po mém soudu autorce vytýkat opomenutí toho či onoho titulu. Kritickou připomínku mám však k literatuře o české náboženské emigraci. Z autorčina výkladu není zcela jasné, jak autorka svůj soubor vymezuje. Kromě literatury o emigraci do Slezska a Polska se zabývá i literaturou o emigraci na Balkán a zčásti i do Německa, ovšem v posledním případě nesystémově. Pomíjí např. cennou monografii Lenky Bobkové o emigraci do Pirny a zcela ponechává stranou poměrně početnou literaturu německou, z níž bych považoval za hodnou zmínky zejména monografii Eduarda Wintera *Die tschechische und slowakische Emigration in Deutschland im 17. und 18. Jahrhundert* (1955) a recentní metodicky velmi přínosnou monografii Wulfa Wántiga o emigraci ze Šluknovska do Saska. Fakt, že z Čech emigrovali i Němci, ostatně autorka vůbec nezmiňuje.

Kladem práce je, že je založena na důkladném samostatném pramenném výzkumu. Autorka využívá jednak archivní materiál, jednak dobový tisk a literaturu, zejména práce jedinců, kteří Zelov od konce 19. navštěvovali a vytvářeli jeho obraz v českém prostředí. Sympatická je autorčina snaha ujasnit si základní pojmy, s nimiž pracuje, a nepřijímat stereotypy charakteristické pro starší českou literaturu o náboženské emigraci. Ne vždy se ovšem autorce daří jasně formulovat svá stanoviska, někdy ji snaha o stručnost nebo spěch při dokončování práce vede až k nejasnostem nebo nepřesnostem. To se týká hlavně úvodní metodologické úvahy, ale setkáváme se s tím i při prezentaci výsledků autorčina výzkumu, který ovšem jinak přináší velmi cenné výsledky.

Z nepřesných formulací bych uvedl následující: Obraz emigranta nevytvářel A. Jirásek v Psohlavcích, jak tvrdí autorka na s. 20, ale v Sousedech a v dramatu Emigrant (o nichž se autorka vůbec nezmiňuje). „Krajánek“ (18) rozhodně není synonymum pro „krajan“. Zcela mylná je formulace, že čeští badatelé „byli ovlivněni osvícenským pohledem na národní obrození“ a že „osvícensko-racionalistický výklad dějin charakterizoval výklad českých dějin F. Palackého“ (51). Zde by měla autorka vysvětlit, co tím myslí. Nerozumím rovněž tvrzení, že v Polsku „nevládnoucí etnikum se formovalo z menších šlechtických rodin“ (55). Zjednodušující a nepřesný je i výklad o těšínské otázce na s. 103: Řešení Těšínska.... (103) nebo o vývoji polsko-ruské hranice po r. 1918 (88). Velmi podivné nebo v odborné práci málo vhodné pak jsou formulace typu: byli odejiti (8), důraz k prostoru (55), naše metoda udělá tuto syntézu (6 2) apod. A vůbec nerozumím tvrzení, že „francouzština měla la nation“ (53) nebo formulaci o „duši národa...“ (17). Chvatu při závěrečné redakci připisují četná vybočení z předložkového pádu (např. s. 30), překlepy komolící jména a názvy: autorita J. Koszciuského (82), Trieftrunk (38), Skalický (40), Vznik Polského /chybí: Výboru/ národního osvobození (90), špatnou shodu podmětu s přísudkem: návštěvy se snažili (8), tlak se zhoršilo (87), nároky vyčerpali (123), cesty vedli (150), a četné chyby v interpunkci.

Závěrem bych shrnul: Práce Mgr. Fojtové je prací aktuální svým zaměřením. Je výsledkem poctivé práce s rozsáhlým pramenným materiálem, k jehož analýze autorka přistupuje dobře vybavena studiem teoreticko-metodologických otázek. Je rovněž promyšleně strukturována. Má však řadu nedostatků dílčího charakteru, způsobených zčásti zřejmě chvatem při závěrečné redakci. I přes tyto nedostatky se po jistém váhání přikláním k názoru, že odpovídá nárokům kladeným na doktorské disertační práce a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 27. listopadu 2022

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.